

7. APRIL – SVETOVNI DAN ZDRAVJA

Brez ukrepanja danes, brez ozdravitve jutri.

7. aprila obeležujemo Svetovni dan zdravja ter se tako spominjamo ustanovitve Svetovne zdravstvene organizacije (SZO). Letošnji Svetovni dan zdravja je posvečen odpornosti mikrobov na zdravila. Zahvaljujoč protimikrobnim zdravilom danes živimo dlje in bolje. Do odkritja prvih tovrstnih zdravil v 40-tih letih prejšnjega stoletja so mnogi bolniki po nepotrebnem umirali zaradi nalezljivih bolezni. Danes ta zdravila predstavljajo ključno skupino zdravil tako v humani kot veterinarski medicini. Protimikrobna zdravila uporabljamo za zdravljenje okužb, ki jih povzročajo bakterije, glivice, virusi in zajedavci. Z učinkovitimi protimikrobnimi zdravili lahko pozdravimo ali zazdravimo bolezni, ki so pred desetletji, ali pa tudi še prav pred kratkim (kot na primer HIV/AIDS) bile smrtno.

Danes se soočamo z vse večjim tveganjem, da to pomembno skupino zdravil izgubimo. Uporaba in zloraba protimikrobnih zdravil v medicini in tudi v reji živali sta pripeljali do trenutne situacije, v kateri se soočamo z vse večjim številom bolezenskih mikrobov, ki so odporni na zdravila. Bakterije, ki povzročajo običajne pa tudi življenjsko ogrožajoče bolezni, so vse pogosteje odporne proti zdravilom, s katerimi smo se včasih borili proti njim.

Odpornost mikrobov proti zdravilom postavlja zdravstvene delavce in bolnike pred nove izzive.

Zaradi odpornosti mikrobov:

- je učinkovitost zdravljenja manjša,
- veliko težje obvladujemo nalezljive bolezni,
- stroški zdravljenja so večji.

Zaradi manj učinkovitega zdravljenja so bolniki dlje časa kužni in v tem času širijo okužbo z odpornimi sevi povzročiteljev. Ker namesto osnovnih, cenejših zdravil uporabljamo dražja zdravila, so stroški zdravljenja večji. Ti se zlasti povečajo, ko zaradi odpornosti zdravljenje ni učinkovito, kar pripelje do hudih zapletov, ki zahtevajo dodatne posege in podaljšano zdravljenje, ali pa privedejo do trajnih posledic in celo smrti.

V Evropski uniji vsako leto umre 25.000 oseb, ki so se okužile z bakterijami odpornimi na zdravila. V večini primerov se s temi povzročitelji okužijo v zdravstvenih ustanovah. Velik odstotek bolnišničnih okužb povzročijo visoko odporne bakterije kot na primer na meticilin odporen stafilokok (MRSA), ali pa na vankomicin odporni enterokoki.

Po svetu se vsako leto z bacilom tuberkuloze odpornim na zdravila na novo okuži 440.000 ljudi, od tega jih 150.000 umre. Na vseh endemskih področjih za malarijo ugotavljajo, da je povzročitelj bolj ali manj pogosto odporen na starejša zdravila. V Jugovzhodni

Aziji občasno že zaznavajo začetne znake odpornosti na novejšo generacijo zdravil – artemisine.

Odpornost na proti-retrovirusna zdravila se pojavlja tudi pri bolnikih s HIV/AIDS-om.

Vse večje težave povzročata odpornost *Shigelle* (krvava driska) na ciprofloksacin in *Neisseriae gonorrhoeae* (gonoreja) na cefalosporine. Številne po Gramu negativne bakterije postajajo odporne na betalaktamaze.

K razvoju odpornosti pomembno prispevamoz neustrezno uporabo protimikrobnih zdravil. Prepogosta (nepotrebna) uporaba, premajhni odmerki zdravil ali prezgodaj zaključeno zdravljenje pa tudi nekakovostna protimikrobna zdravila so le štirje od pomembnih vzrokov za neustrezno zdravljenje. Razlogi, ki pripeljejo do njih so lahko najrazličnejši: od prevelike dostopnosti protimikrobnih zdravil, do pomanjkanja finančnih sredstev in nenazadnje premajhnega zavedanja o pomenu protimikrobnih zdravil in odpornosti mikrobov nanje.

Zdravstveni delavci na pojav odpornosti vplivamo neposredno, saj ta zdravila dajemo bolnikom. Pri tem gre tako za ambulanto predpisovanje, pri katerem moramo ustrezno izobraziti bolnika, da ta res sledi navodilom, kot tudi za bolnišnično zdravljenje. V Sloveniji so posamezne analize pokazale, da so v bolnišnicah praviloma na voljo ustrezni protokoli za protimikrobno zdravljenje (npr. profilaktično dajanje antibiotikov), da pa je sledenje tem kliničnim smernicam oz. protokolom pogosto zelo pomanjkljivo. Zato tako zdravstveni delavci kot tudi bolniki potrebujejo o tem več informacij in znanja.

V Sloveniji je z načinom predpisovanja in financiranja zdravljenja s protimikrobnimi zdravili zagotovljena solidna raven obvladovanja nalezljivih bolezni. Kaže da je na voljo še vedno premalo informacij, saj ni na voljo niti nacionalnega sistema spremljanja bolnišničnih okužb, niti odpornosti na protimikrobna zdravila. Po drugi strani imajo bolnišnice odbore, ki spremljajo pojavnost okužb in odpornosti, kar predstavlja dobro osnovo za nacionalni sistem poročanja in ukrepanja.

Prav je, da se ob Svetovnem dnevu zdravja 2011 zavemo, kako pomembno je, da protimikrobna zdravila, tako kot vsa druga zdravila, uporabimo le takrat, ko je to potrebno. Pravilna uporaba protimikrobnih zdravil je predpogoj za to, da bodo ta zdravila ostala učinkovita tudi v prihodnje.

Ukrepajmo že danes, da bomo lahko zdravili tudi jutri.

Marijan Ivanuša, dr. med.
Vodja urada SZO v Sloveniji
Trubarjeva cesta 2
1000 Ljubljana